

GENEZA STATALITĂȚII UCRAINENE (3)

Republica Ucraina—stat artificial de sorginte sovietică

Prof. Dr. Tiberiu TUDOR

1. Novorosia

Problema apartenenței teritoriilor denumite generic Novorosia (slide 1) la Republica Ucraina sau la Federația Rusă își are primele origini în colonizarea masivă a stepei nord-pontice în principal cu ruși, ruteni, evrei și germani („germanii pontici”), după anexarea, în 1783, a Hanatului Crimeii de către armatele Ecaterinei a II-a. Acesta a fost, sub protecție otomană, cel mai longeviv dintre cele șapte hanate succesoare ale imensului teritoriu cucerit de Ghinghis Han. Potemkin a început un vast proiect, pe de o parte de urbanizare (Sevastopol, Herson, Nikolaev, Ekaterinoslav), pe de alta de cultivare a pământurilor roditoare, străbătute până atunci de temuții călăreți tătari în expedițiile de jaf asupra vecinilor. Anexarea a fost consfințită prin tratatul de la Iași (29 decembrie 1791/9 ianuarie 1792) care a încheiat războiul ruso - turc din 1787-1791. În perspectivă istorică, această colonizare s-a dovedit a fi fost o șansă a ucrainenilor, care, la momentele geopolitic favorabile lor, au revendicat toate aceste teritorii, indiferent de faptul că, prin migrația spre sud, ajunseseră sau nu majoritari în unele din ele.

După revoluția din februarie 1917, Rada Centrală ucraineană a republicii naționaliste constituite la Kiev (denumită din iulie Republica Populară Ucraineană) a început demersurile pe lângă Guvernul Provizoriu de la Petrograd pentru recunoașterea autonomiei Ucrainei în cadrul unei Rusii federative. La 10/23 iunie Rada a anunțat oficial autonomia, pe care, inițial, Guvernul Provizoriu condus de prințul Gheorghi Lvov a respins-o, ca fiind de competența viitoarei Adunări Constituante. La 16/29 iunie o delegație de trei miniștri ai Guvernului Provizoriu (Kerenski, în calitate de ministru al Justiției) a sosit la Kiev pentru a aplana conflictul. S-a ajuns la un compromis: recunoașterea Radei și a autonomiei de către Guvernul Provizoriu, sub rezerva confirmării de viitoarea Adunarea Constituantă. La data respectivă guberniile vizate de Rada de la Kiev erau: Volînia, Podolia, Kiev, Poltava, Cernihov – guberniile din nordul Novorosiei– unde ucrainenii (rutenii) trăiau într-un mozaic etnic cu polonezii, evreii și rușii. La 3/16 iulie Rada a confirmat oficial acordul de la Kiev.

În iulie 1917 a izbucnit criza politică și guvernamentală de la Petrograd (marile demonstrații bolșevice, eșecul ofensivei Kerenski-Brusilov pe front, problema ucraineană). Prințul Lvov a demisionat și s-a format un nou cabinet (8/21 iulie – „al doilea Guvern Provizoriu”) sub conducerea lui Alexandr Kerenski. Profitând de criză, Rada s-a mișcat cu repeziciune cerând noului Guvern Provizoriu zece foste gubernii țariste, printre care toată Novorosia și Basarabia. Sub presiunea evenimentelor, Kerenski a acceptat solicitarea, fără nici o acoperire constituțională și a semnat o listă de nouă gubernii, după

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6(46/iunie 2024)

intervenția de ultim moment, la Petrograd, a delegațiilor Chișinăului (14/27 iulie), care a dus la revocarea includerii Basarabiei pe „lista Kerenski” [1].

Efemera și precara RPU nu a deținut niciodată, nici de de jure și nici de facto aceste teritorii. Pe de o parte, după lovitura de Stat din 25 octombrie/7 noiembrie, Adunarea Constituantă a fost dizolvată de către bolșevici, la prima ei sesiune. „Lista Kerenski” a devenit lipsită de orice valoare juridică. Pe de alta, teritoriile Novorosiei, nici măcar cele din nord, nu au fost niciodată sub controlul administrativ sau politic al RPU. Ele au devenit în 1918 teatrul ocupației germane (timp în care RPU a fost dizolvată), al intervenției militare antibolșevice a Aliatilor și, în 1919, al confruntărilor dintre Forțele Armate ale Rusiei Sudice, de sub comanda generalului Anton Denikin și Frontul de Sud al Armatei Roșii, comandat de generalul Alexandr Egorov (prieten de familie al lui Stalin, mareșal al Uniunii Sovietice în 1935, executat în 1939). După ocuparea definitivă a Kievului de către trupele bolșevice, la sfârșitul lui 1919, Guvernul RPU s-a retras, într-un prim exil, în Polonia, la Tarnów, apoi la Varșovia, iar după 1921 a plecat în exil în vest ([2], p.103). Câștigarea războiului civil de către bolșevici a dus la dispariția în 1921 a RPU și la constituirea Republicii Sovietice (în noua titulatură și Socialiste) Ucrainene în cadrul URSS, ca membru fondator al acesteia, în 1922. Ceea ce nu au putut obține naționaliștii RPU, în 1917/18, au obținut comuniștii RSS Ucrainene, treptat, până în 1991, când au proclamat independența Republicii Ucraina.

În primul rând, la trasarea liniilor de demarcație dintre republicile constituente ale URSS, o parte din zonele majoritar ruse ale Novorosiei au fost atribuite Ucrainei. Capitala Ucrainei Sovietice a fost, între 1919 și 1934, Harkovul bolșevic (situat la 40 de kilometri de linia de demarcație dintre RSSU și RSFSR) și nu Kievul. Această atribuire nu a avut rațiuni etnice, ci ideologice. Zona Donbasului era una dominant muncitorească. „Ucraina, în forma prezentă, a rezultat numai pentru că bolșevicii nu aveau majoritate în Radă și atunci ei i-au adăugat Donbasul și Harkovul” - spunea Gorbaciov, la ultima sa apariție oficială internațională (Conferința pentru Pace în Orientul Apropiat, Madrid 1991), referindu-se și la aspectele arbitrare ale liniilor de demarcație dintre republici: „iar Hrușciov a trecut Crimeea de la Rusia la Ucraina, într-un gest fratern. Noi nu am avut niciodată granițe interne.”[3]. Linia de demarcație artificială din 1922 a fost bomba cu efect întârziat din 2014.

Desigur, nu este problema noastră a cui e Novorosia – este problema slavilor de răsărit. Pentru noi este important că în 1917/18, ambele rudimente de statalitate ucraineană (naționalistă, Republica Populară Ucraineană, și sovietică, Republica Sovietică Ucraineană) au încercat să anexeze Basarabia, precum și îndemnul de atunci al primului președinte al Radei de la Kiev (de altfel marele istoric ucrainean Mihailo Hrușevski): „Mutați-vă cu traiul în Basarabia. Basarabia trebuie să devină ucraineană.”([2], p. 42). Un nou val al migrației spre sud-vest a ucrainenilor se desfășoară astăzi sub acoperirea războiului lor și sub privirile noastre indolente.

2. Dezvoltarea și expansiunea Ucrainei Sovietice

Între 1922 și 1936 RSS Ucraineană a profitat din plin de politica se indigenizare („korenizația”) a Statului Sovietic, oficializată în 1923, la Congresul al 12-lea al PC(b). Dacă la început în conducerea republicii, la toate nivelurile, erau mulți bolșevici alogeni (de exemplu președintele Consiliului Comisarilor Poporului, șeful guvernului, între 1819 și 1923, a fost bolșevicul troțkist bulgar Cristian Rakovski), treptat conducerea a trecut în mâinile comuniștilor de etnie ucraineană. Limba de predare în învățământul de pe întreg teritoriul RSS Ucrainene a devenit ucraineana, limbă oficială și în administrație. În 1923 Stalin considera că principalul obiectiv în problema națională era „combaterea reminiscențelor șovinismului velicorus”. Cultura ucraineană s-a dezvoltat, în forma comunistă („națională în formă, socialistă în conținut”). La sfârșitul deceniului al patrulea naționalismul comunist ucrainean prinsese rădăcini și devenise un competitor periculos pentru puterea centrală. În 1938 korenizația a fost abandonată. Limba rusă a devenit materie de studiu obligatoriu (se apreciază că această măsură a fost legată de iminența războiului, care impunea o limbă de comunicare unică în armata sovietică). Stalin l-a trimis la Kiev, ca prim-secretar al PC Ucrainean, pe Nikita Hrușciov. Toți membrii Biroului Politic al PC Ucrainean, cu o singură excepție, deja arestați în cadrul marii epurări, au fost executați.

Mai departe lucrurile sunt bine cunoscute. Pactul Molotov - Ribbentrop, invadarea Poloniei, capitularea Franței, ocuparea Basarabiei și a nordului Bucovinei. În august 1941, prin sfârtecarea estului Moldovei istorice, RSS Ucraineană primește cadou nordul Bucovinei, nordul și sudul Basarabiei, Ținutul Herța. „Totce s-a rupt din România de către sovietici, s-a făcut la cererea, insistența și în folosul

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6 (46/iunie 2024)

ucrainenilor.” (Mircea Druc). „Eu nu pot să scap de senzația că inspiratorii și autorii cererilor de a ceda Bucovina de Nord au fost cercurile ucrainene de la Kremlin. Deocamdată este imposibil să determinăm de unde vine această puternică influență ucraineană”– comunica la Berlin ambasadorul Germaniei la Moscova, Friedrich von der Schulenburg) ([2], p.138).

Aspirațiile teritoriale fantomatice ale naționaliștilor ucraineni din 1917/18 au devenit, în 1941 și din nou în 1945, o totală realitate, dar în cadrul URSS, prin aportul treptat al adversarilor lor de moarte, comuniștii sovietici.

Cum s-a născut naționalismul ultra-xenofob ucrainean, care a reușit să dinamiteze acest construct statal artificial dăruit de sovietici, este un subiect aparte.

[1] Vladimir Cristi, *O pagină inedită din istoria Basarabiei*, Viața Basarabiei, anul II, nr. 4-5 (1933), p. 203-216.

[2] T. Tudor, *Istoria unei trădări naționale –Tratatul cu Ucraina*, ed. IV–Prestige (2016).

[3] Gorbachev Foundation Archive, Fond 1, Opis 1, Record of Dinner Conversation between Gorbachev, Bush, Gonzalez and King Juan Carlos of Spain, Madrid. October 29, 1991.

<https://nsarchive.gwu.edu/sites/default/files/documents/6-Record-of-Dinner-Conversation-between.pdf>